אלא לאביי מאי ניזון כבת ולטעמיך לרבא מאי יורש כבן אלא ראוי לירש ואין לו ה״נ ראוי לזון ואין לו: האומר אם ילדה אשתי זכר וכו׳: למימרא דבת עדיפא ליה מבן והא [א]אמר ר׳ יוחנן משום רשב״י כל שאינו מניח בן ליורשו הקב״ה מלא עליו עברה שנאמר [1]והעברתם את נחלתו לבתו ואין העברה אלא עברה שנאמר [2]יום עברה היום ההוא לענין ירושה בן עדיף ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה ושמואל אמר הבא במבכרת עסקינן וכדרב חסדא דאמר רב חסדא בת תחלה סימן יפה לבנים איכא דאמרי דמרביא לאחהא ואיכא דאמרי דלא שלטא ביה עינא בישא אמר רב חסדא ולדידי בנתן עדיפן לי מבני ואיבעית אימא הא מני ר׳ יהודה היא הי רבי יהודה אילימא רבי יהודה דבכל [ב]דתניא [3]וה׳ ברך את אברהם בכל רבי מאיר אומר שלא היה לו בת רבי יהודה אומר שהיתה לו בת ובכל שמה אימור דשמעת ליה לרבי יהודה ברתא נמי לא חסריה רחמנא לאברהם דעדיפא מבן מי שמעת ליה אלא הא רבי יהודה [ג]דתניא [א]מצוה לזון את הבנות וק״ו לבנים דעסקי בתורה דברי ר״מ רבי יהודה אומר מצוה לזון את הבנים וק״ו לבנות דלא ליתזלן אלא הא דתניא ילדה זכר ונקבה הזכר נוטל ששה דינרין והנקבה נוטלת שני דינרין [ד]במאי אמר רב אשי אמריתה לשמעתא קמיה דרב כהנא במסרס דאמר זכר תחלה מאתים נקבה אחריו ולא כלום נקבה תחלה מנה זכר אחריה מנה וילדה זכר ונקבה ולא ידעינן הי מינייהו נפק ברישא זכר שקיל מנה ממה נפשך אידך מנה הוה [ה]ממון המוטל בספק וחולקין והא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא [ו]מנה היכי משכחת לה אמר רבינא במבשרני דתניא

אלא לאביי. דאמר אינו נוטל כלום לא עם בנים ולא עם בנות מאי ניזון כבת: **וליטעמיך מאי יורש כבן.** דקתני רישא והלא על כרחך יורש כבן ואין לו מבעי ליה לפרושי סיפא נמי לא שנא: **למימרא דבת עדיפא ליה מברא.** דיהיב לה לנקבה מאתים וזו דהיינו שני מנין: **שנאמר.** וכן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו: **לענין נחלה בן עדיף ליה.** דיקרא שם המת על נחלתו אבל הבת מסבת נחלה ממטה למטה אחר: **בתו עדיפא.** שאינה יכולה לחזר אחר מזונותיה כזכר: **ושמואל אמר.** מתני׳ במבכרת דבת עדיפא ליה כדמפרש טעמא לקמן ואזיל: **דמרביא.** מגדלת: **א״ר חסדא לדידי בנתן עדיפן לי.** אית דמפרשי לדרב חסדא במבכרת כשמעתין אך הלשון מדקאמר לדידי אינו מוכיח כך. ונראה בעיני שלא נתקיימו לו בנים כי אם בנות לכך מתאוה היה לבנות ולא נתיישב לי יפה דעתו של רב חסדא: **הא מני ר׳ יהודה היא.** מתניתין ר׳ יהודה שחפץ בהרווחה דבת כדמפרש לקמיה דלא ליתזלו: ה״ג **דתניא מצוה לזון את הבנות כו׳.** ברייתא היא בכתובות בפרק נערה שנתפתתה מצוה לזון משום ומבשרך לא תתעלם (א) ומיהו חובה הוא דליכא כדתנן התם (ב) אינו חייב במזונות בתו ואין מחייבין אותו לזון בניו ובנותיו כדאמרינן התם (ג) דאמרינן ליה יארוד ילדה ואבני מתא שדיא: **דעסקי באורייתא ולא ליתזלו.** פירוש הוא ואינו מן הברייתא: **זכר נוטל ששה דינר.** של זהב דהיינו מנה וחצי לפי שהמנה כ״ה סלעים שהן מאה וזו דינרי כסף ודינר זהב נמכר בכ״ה דינר כסף כדתנן בבבא קמא בפרק שור שנגח ד׳ וה׳ (דף לו.) במשנה נמצא הששה דינר מאה וחמשים וזו שהן מנה וחצי: **נוטלת שני דינר.** של זהב דהיינו חצי מנה: **במסרס.** שסירס תנאיו זה למפרע מזה שהתנה על לידת תאומים אם יצא הזכר תחלה ואח״כ הנקבה יטול הזכר מאתים והנקבה לא תטול כלום וחזר וסירס תנאו להתנות על לידת מפרע אם נקבה תחלה מנה ואחר כן זכר מנה: **זכר נוטל מנה ממה נפשך.** אפי׳ נולד אחרון: **המוטל בספק.** אם זכר נולד תחלה יטלנו כו׳ ואם נקבה תחלה תטלנו הלכך חולקין נמצא הזכר נוטל ששה דינר זהב: **היכי משכחת לה.** דמדקתני אין לו אלא מנה משמע דסלקא דעתך אמינא (א) דאף על גב דאמר יטלו שני מנין אפילו הכי אין לו אלא מנה והיכי משכחת לה דאיכא למימר הכי: **במבשרני.** לא התנה לתת לזכר ולנקבה כלום אלא למבשר כדמפרש ואזיל: ה״ג

אלא לאביי מאי ניזון כבת. וא״ת מאי קושיא היא לאביי נימא דברייתא סברה דטומטום לא הוה בריה אלא ספק ולהכי ניזון כבת ואליבא דמתניתין דוקא קאמר אביי דאפי׳ כבת לא שקיל משום דמתניתין סברה כרבן שמעון בן גמליאל דבריה הוי כדמוכח סיפא ולהכי מוקי רישא נמי כרבן שמעון בן גמליאל וי״ל דגמרא רוצה ליישב דברי אביי אפילו כרב חסדא דאית ליה בבכורות (דף מב: ושם) דטומטום הוי ספק לדברי הכל והא דקאמר רבן שמעון בן גמליאל אין קדושה חלה עליו היינו דוקא קדושת פיו שאמר אם זכר עולה ואם נקבה שלמים (ב) וטעמא משום דסבר שלא נתכוין אלא לזכר הידוע בודאי ולנקבה הידועה בודאית ולא לטומטום והא דקאמר התם עלה בגמרא אפילו בקדושה אימא לא מיתפיס משום דקסבר ולדות קדשים בהווייתן הן קדושים ואי ספיקא הוי ולא בריה כי קדשי בהוייתן מאי הוי כיון דהוי זכר גמור או נקבה למה לא יקדש בהוייתה ההיא סוגיא כרבי [יוסי] דאית ליה בסוף הערל (יבמות דף פג. ושם) דבריה הוא אבל לרב חסדא קדושת אמו חלה עליו וראוי לעולה אם הוא זכר ונקבה לזבחי שלמים ואביי גופיה איירי בבכורות (דף מב: ושם) על מלתא דריש לקיש דאמר טומטום לאדם הוי ספק לכולי עלמא ואפשר דאביי סבר הכי דאם איתא דסבר אביי דפליגי תנאי בטומטום אי הוה בריה או ספק טפי הוה ליה לאוקומי מתני׳ רישא כרבנן וסיפא כרבן שמעון בן גמליאל כמו שהעמיד רבא ממה שדחק לומר דוחין אותו ואין לו (ג) ועוד איכא למימר דלישנא דמתני׳ דקתני דוחין אותו דמשמע דהוי ספק ולהכי לא מצי לשנויי דמתניתין אתיא כמאן דאמר דטומטום הוי בריה וא״ת מכל מקום מאי פריך לאביי מברייתא נימא דמתניתין כרבן שמעון בן גמליאל דאמר דדעת אדם אזכר ודאי הידוע ואנקבה ידועה ודאית וברייתא כרבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל וסברי דקדושת פיו חלה על טומטום כשמתנה על זכר ונקבה ויש לומר דנראה לגמ׳ דסבר אביי דאפי׳ רבנן דפליגי התם ארבן שמעון בן גמליאל מודו הכא דאין דעתו של אדם קרובה להקנות אלא לזכר ולנקבה ודאי ודוקא גבי הקרבה הוא דפליגי כיון דטומטום ראוי להקרבה דעתו נמי אטומטום דאי הוי סבר אביי דפליגי נמי הכא לא היה דוחק מתני׳ לפרש דוחין אותו ואין לו דטפי הוה מסתבר לאוקומי בתרי תנאי מלפרש הכי אלא ודאי סבר אביי דכ״ע מודו הכא ורבא פליג עליה וסבר דפליגי רבנן נמי הכא ומוקי רישא כרבנן אבל אין לומר דלרבא נמי אתיא רישא דדוחין אותו ויש לו אפי׳ כרבן שמעון בן גמליאל אע״ג דאין דעתו של אדם אלא על זכר ידוע ועל נקבה ידועה מ״מ רישא דאיירי בתנאי בית דין במזון הבנות שאני דאם כן מה היה לו להזכיר רבן שמעון בן גמליאל הוי לו לחלק בהדיא אותן חלוקים ולומר דלא דמיא רישא לסיפא אלא ודאי אין לחלק דחכמים לא תקנו אלא לפי דעת האדם דמתנה כך כדמשמע לישנא דמתני׳ (כתובות דף נב.) לא כתב לה חייב מפני שהוא תנאי בית דין ולכך חייב כאילו כתב לה והכי משמע בריש נערה (שם דף מג.) דלפי דעת אדם תקנו מזון הבנות דקאמר התם לענין זילותא אלמנתו עדיפא ליה לענין הרווחה בתו עדיפא ליה:

ולטעמיך לרבא מאי יורש כבן. תימה מאי קושיא היא לרבא לימא דיורש כבן היינו מה שיותר על מזון הבנות עד שיגדלו ואותו המותר יהיה לטומטום כמו לבנים כדאמר לעיל בשלמא לרבא יורש כבן בנכסים מועטים וי״ל דלישנא דיורש כבן משמע דיורש גמור הוא כבן בשאר נכסים ואפילו ישאר שם הרבה: **לדידי** בנתן עדיפן לי מבני. פי׳ בקונטרס שלא נתקיימו לו בנים ואין נראה דהרבה בנים היו לו כדאשכחן (לעיל ח.) ר״נ בר ר״ח (לעיל ז:) מר ינוקא ומר קשישא בני ר״ח (ע״ז יא:) רב חנן בר ר״ח וכן רב מרי ורב פנחס בני ר״ח בהגוזל בתרא (ב״ק דף קיז.) אלא נראה לר״י דלהכי קאמר בנתן עדיפן לי מבני לפי שהיו חתניו גדולי הדור [ט]רבא [ל](ורב מרי בר חמא) ומר עוקבא בר חמא: **בת** היה לו ובכל שמה. וא״ת ולמה לא השיאה ליצחק למ״ד בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נח:) דבן נח מותר באחותו וי״ל דשמא קטנה היתה ולא רצה עדיין להשיאה ליצחק אי נמי מהגר היתה לו ולא משרה ולכך לא רצה להשיאה ליצחק: **זכר** נוטל ששה ונקבה שנים היכי משכחת לה. דליכא למימר דמיירי כגון שאמר ילדה זכר נוטל ששה ונקבה שנים דא״כ הוה ליה למנקט כמו במשנתינו ילדה זכר נוטל מאתים ונקבה מנה: **אידך** מנה הוי ממון המוטל בספק. לרבנן דאמרי (ב״ק מו.) המוציא מחבירו עליו הראיה הוי הכל בחזקת הזכר שהוא יורש לאחר מיתה אי נמי אפילו כרבנן ואיכא לאוקומה בחיי האב שאין הזכר מוחזק יותר מן הנקבה:

נכסי

מסורת הש״ס

א) לעיל קטז., ב) [תוספ׳ דקדושין פ״ה] לעיל טז: [ושם לא אמר רבי יהודה ובכל שמה וכן בע״י ליתא להך אמי׳ תיבות], ג) כתובות מט. [תוספתא כתובות פ״ד ע״ש], ד) פ״א היכי משכחת לה, ה) [ב״ק לה: וש״נ], ו) [דינרין היכי משכחת לה ב״ה בפ״א], ז) [יבמות נח], ח) [כתובות מט.], ט) [שם מט:], י) [ושם איתא רב מרי בריה דרב פנחס בריה דרב חסדא ועי׳ קדושין לג:], כ) [כדאיתא לעיל יב: וכריתות מד.], ל) [צ״ל ורמי בר חמא],

◆

תורה אור השלם

1 ואל בני ישראל תדבר לאמר איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו: במדבר כז ח

2 יום עברה היום ההוא יום צרה ומצוקה יום שאה ומשואה יום חשך ואפלה יום ענן וערפל: צפניה א טו

3 ואברהם זקן בא בימים וי׳ ברך את אברהם בכל: בראשית כד א

◆

הגהות הב״ח

(א) רשב״ם ד״ה היכי משכחת וכו׳ דסלקא דעתך אמינא דיש לו שני מנין וקמ״ל דלא״ג דאיכא למימר יטלו שני מנין: (ב) תוס׳ ד״ה אלא וכו׳ וטעמא משום דסבר. נ״ב פי׳ רשב״ם: (ג) בא״ד ועוד איכא למימר. נ״ב מתוך אקושיא דלעיל:

◆

מוסף רש״י

הקב״ה מלא עליו עברה. כפירוש רבינו מגלל כלומר שונא אותו (לעיל קטז.).

◆

רבינו גרשום

הפתחים וניזון כבת בנכסים מרובין כדרבא דיש לו: אלא לאביי. דאמר אין לו מאי ניזון כבת הא משמע דשקיל. אמר לך אביי ולטעמיך דרבא מי ניחא מאי יורש כבן דמשמע דשקיל והא לא שקיל מידי. אלא כי היכי דמתרצת לרבא ראוי לירש הוא האי טומטום כדקתני מתני׳ ואם אין שם יורש אלא הוא יורש הכל ואין לו במקום יורשין משום דספיקא הוא ועוד דנכסים מועטין. לדידי נמי ראוי היה ליזון ואין לו. במקום בנות שדוחות אותו אצל הזכרים: מדקתני אם ילדה נקבה יטול מאתים מכלל דבת עדיפא ליה מברא והאמר ר׳ יוחנן כו׳ אלמא דברא עדיף. ומשני לענין נחלה ברא עדיף שקם תחתיו אבל לענין הרווחה כשנותן מתנה הרווחה דבת עדיפא ולה יהיב טפי משום דיתבה בבית כדכתיב כל כבודה בת מלך פנימה. אבל בן מצי למיזל ולמרווח בכל מקום משום הכי יהיב לבת טפי מבן: ושמואל אמר. משום [הכי] יהיב לה מאתים דאמה מבכרת היא וניחא ליה שתלד בת יותר מבן כרב חסדא כו׳: דמרביא אחי. כלומר שגדלתן: ואיכא דאמרי דלא שלטה בה עינא [בישא]. הואיל דאי׳ לה בת מעיקרא לא לימרו אינשי כמה בנין אתילדו ליה להאי: ואי בעית אימא מתני׳ דקתני דברתא עדיפא ר׳ יהודה היא.

עין משפט נר מצוה

יא א מיי׳ פ״ו מהלכות מתנות עניים הלכה עז ופי״ב מהלכות אישות הלכה יד טו סמג עשין מח טוש״ע יו״ד סי׳ רנא סעיף ג וטוש״ע אה״ע סי׳ פא סעיף ד:

◆

רבינו גרשום (המשך)

א) ר׳ יהודה דעסקי באורייתא. לאו מן הברייתא אלא מפרש לברייתא. וה״נ כי [היכי] דלא ליתזלו לחזר אחר מזונות: אלא הא דתניא ילדה אשתו זכר ונקבה. זכר נוטל ו׳ דינרים של זהב דהיינו ק״נ דינרין של כסף לפי שהדינר של זהב קונין בכ״ה דינרין של כסף ומשקל דינר זהב שקול כשני דינרי של כסף. לפי שדינר של זהב שקול ה׳ פשיטי למשקל הברזל ודינר של כסף הוא ב׳ פשיטים וחצי למשקל ברזל לפי חשבון זה היה הזהב נמכר בי״ב משקלות של כסף שהן כ״ד דינרין של כסף ואותו דינר (של) כ״ה שמותר נכנס בהכרע המשקלות ומותיר ונישום ו׳ דינרי של זהב הן ק״נ של כסף ועוד מן הפסוקים של מלכים ודברי הימים מקניית דוד לארונה אנו למדים שהזהב היה נמכר בימי דוד בי״ב משקל של כסף: ונקבה נוטלת ב׳ דינרין: זהב דהיינו ג׳ דינרין: היכי משכחת לה. כלומר היכי מיתרצי האי מלתא דעבדין הכי והיכי מפרשי׳ לה לאו משום דקשיא מתניתין לה אלא משום דקא בעי פירושא: במסרס. כלומר שמהפך דבריו כי האי גוונא דליכא למישמע מאי קאמר שמערב דבריו זו בזו דאמר הכי אם ילדה אשתי נקבה אם זכר תחלה יטול מאתים. ונקבה אחרי׳ ולא כלום ואם ילדה אשתו נקבה תחלה תטול מנה ואחריה זכר יטול מנה. ואי תתרמי מלתא בילדה תאומים זכר ונקבה ולא ידעו הי מינייהו אתיליד ברישא דאי בברא לן דזכר אתיליד ברישא היה נוטל מאתים כדאמר מעיקרא. ואם נקבה נוטלת מנה השתא דמספקא לן זכר יטול מנה ממה נפשך דהכי קאמר אפי׳ ילדה זכר אחר נקבה יטול מנה. ואידך מנה מההוא מאתים דזכר הוי להו ממון המוטל בספק. דמספקא לן דאם נקבה תחלה נוטלת מנה כמו שאמר. ואם נקבה אחר זכר אינה נוטלת כלום ואם זכר תחלה היה נוטל כל המאתים הלכך חד מנה יטול זכר ממה נפשך ומאידך מנה שקיל פלגא משום חצי מנה מספק דהיינו ב׳ דינר של זהב שהן ג׳ דינר של כסף: ואלא הא דתניא ילדה זכר ונקבה אין לו אלא מנה היכי משכחת לה. והיכי מתרמי והיכי מפרשי לה דלא קשיא להך דלעיל: אמר רבא משכחת לה במבשרני כו׳.

א) נ״ל אלא הא ר׳ יהודה דתניא מצוה לזון כו׳ דעסקי באורייתא וכו׳.